

HỘI ÁI-HỮU BIÊN-HOÀ

Website: <https://www.bienhoatx.com>

Email liên lạc: datlam1951@yahoo.com

Hội Ái-Hữu Biên-Hoà hân hạnh giới thiệu đến quý vị bài: **Mùa Thu Trong Thi Ca** của **Vĩnh Liêm**. Hội chân thành cảm tạ tác giả. Kính mời. **Trân trọng.**

MÙA THU TRONG THI CA

Vĩnh Liêm

Vạn vật có bốn mùa, tám tiết. Tâm tư con người cũng thay đổi theo thời tiết, khí hậu, ngoại cảnh, ngoại vật. Sau mùa Hạ nóng bức, Tạo Hoá cho con người thời tiết dễ chịu của mùa Thu.

Từ cổ chí kim, từ Á sang Âu, từ Đông sang Tây, vạn vật cũng chỉ là một: Xuân tàn, Hè qua, Thu tới, Đông về. Cứ thế mà lập lại, năm này sang năm khác.

Mùa Thu của đất trời, của thi nhân, của trai gái, của tình yêu. Mùa Thu có gì đặc biệt mà thi nhân phải hết lời ca tụng? Mùa Thu có gì độc đáo mà thi tứ cứ tràn trề? Ta hãy nghe Xuân Diệu chào đón mùa Thu với tất cả lòng rạo rức của thi nhân:

Đây Mùa Thu Tới

*Rặng liễu đìu hiu đứng chịu tang
Tóc buồn buông xuống lệ ngàn hàng
Đây mùa Thu tới - mùa Thu tới
Với áo mơ phai dệt lá vàng.*

*Hơn một loài hoa đã rụng cành
Trong vườn sắc đỏ rữa màu xanh
Những luồng run rẩy rung rinh lá
Đôi nhánh khô gầy xương mỏng manh.*

*Thỉnh thoảng nàng trăng tự ngán ngơ
Non xa khởi sự nhạt sương mờ
Đã nghe rét mướt luồn trong gió
Đã vắng người sang những chuyến đò.*

*Mây vẫn từng không, chim bay đi
Khí trời u uất hận chia ly
Ít nhiều thiếu nữ buồn không nói
Tựa cửa nhìn xa, nghĩ ngợi gì.*

Xuân Diệu

Thiếu nữ tựa cửa nhìn xa nghĩ ngợi gì? Chính Xuân Diệu cũng không biết nàng nghĩ ngợi gì! Có phải một mối tình đã lìa tan? Phải chăng người yêu đã sang thuyền khác? Không ai biết tâm sự của nàng, mà chỉ thấy Chế Lan Viên than thở:

*Chao ôi! Mong nhớ! Ôi mong nhớ!
Một cánh chim thu lạc cuối ngàn!
(Thu - Chế Lan Viên)*

Tiếng mưa rơi của mùa Thu cũng làm cho thi nhân buồn ảo não, bùi ngùi. Lòng thi nhân trống trải như con thuyền xa bến vắng.

*Buồn hão nhưng lòng chẳng biết nguôi
Buồn mưa không định, chỉ ngùi ngùi*

*Lòng êm như chiếc thuyền không bến
Nghe rét thu về hạ bớt mui...*
(Mưa - Huy Cận)

Ôi chao! Mùa Thu buồn làm tâm tư se lại! Một giọt sương đọng trên cành lá cũng đủ làm cho thi nhân thổn thức. Một vườn Thu với vài tia gió nhẹ thoảng qua cũng đủ làm cho thi tứ dào dạt.

*Vườn trăng tha thướt cành in bóng
Từng giọt tà tiêu tiếng điểm sương
Cỏ nép chân cây, cành rủ lá
Vài tia gió nhẹ rờn hoa tường.*
(Tiếng Đêm - Vân Đài)

Mùa Thu không chỉ im vắng, cô tịch, mà mùa Thu cũng có tiếng thầm của nó. Thi nhân gọi đó là tiếng thu.

*Em không nghe mùa Thu
Dưới trăng mờ thổn thức?
Em không nghe rạo rục
Hình ảnh kẻ chinh phu
Trong lòng người cô phụ?*

*Em không nghe rìng thu
Lá thu kêu xào xạc*

*Con nai vàng ngơ ngác
Đạp trên lá vàng khô?
(Tiếng Thu - Lưu Trọng Lư)*

Lá vàng khô của mùa Thu giòn rụm, bước chân nai khẽ đạp lên, tiếng kêu nghe rắc rắc. Nhưng đối với Huy Cận, nhà thi sĩ của núi rừng, cỏ cây, sông dài... thì mùa Thu ở rừng thật là tịch mịch âm u, không có cả một tiếng động, mà chỉ có hình ảnh vắng lặng, tiêu điều.

*Bỗng dưng buồn bã không gian
Mây bay lững tháp giăng màn âm u
Nai cao gót lẩn trong mù
Xuống rừng nẻo thuộc tình thu mới về
Sắc trời trôi nhẹ dưới khe
Chim đi, lá rụng, cành nghe lạnh lòng
Sầu thu lên vút, song song
Với cây hiu quạnh, với lòng quạnh hiu
Non xanh ngây cả buồn chiều
- Nhân gian e cũng tiêu điều dưới kia.
(Thu Rừng - Huy Cận)*

Mùa Thu không chỉ ở trong rừng, mà ở khắp nơi, khắp chốn. Nơi nào có mặt thi nhân thì nơi đó có Thu.

*Hôm qua Thu mới về
Với một cành hoa gầy
Sương nặng gieo đầu tre
Lạnh tràn theo gió đẩy.*

*Thu tới trong vườn bên
Ngõ ngàng màu cúc mới*

*Đêm qua bên láng giềng
Êm tựa nhàn, thu tới.*

*Cô gái nhỏ thung dung
Qua tiếng vườn hoa nhỏ
Đất nằm im dưới cỏ
Hoa tạ màu nhớ nhung.
(Thu - Huy Cận)*

Mùa Thu của những mối tình đẹp, của những đoạn tuyệt, chia lìa, xa cách.

*Mai một, mây thu lạc cuối trời
Tình thu khôn chết, nhớ khôn nguôi
Quy bên chồng giấy chưa thành sách
Ta sẽ kêu thầm: “Em gái ôi!”
(Tặng - Hồ Dzếnh)*

Nhớ nhung mà chỉ biết kêu thầm một tiếng “Em gái ôi!” thì quả là đau đớn quá! Với Hồ Dzếnh, mùa Thu buồn hơn nhớ, nhẹ hơn điều trông mong người tình trở lại.

*Nghìn thu hội lại một chiều
Buồn hơn nhớ, nhẹ hơn điều trông mong
Có tơ giăng mối hai lòng
Có muôn quan gió luôn trong một người.
(Chiều Thu Trung Kỳ - Hồ Dzếnh)*

Ấy thế mà em đã thành duyên với người khác! Chàng thi sĩ muốn sống lui lại thời quá khứ, nhưng cuộc đời thực tế nào cho phép chàng!

*Con người tôi gọi bằng Em
Nhớ tôi nhưng cũng thành duyên lâu rồi
Mộng tàn, nước chảy, mây trôi
Tôi lui hồn lại nhưng đời đã xa.
(Trở Lại - Hồ Dzếnh)*

Cùng tâm sự như Hồ Dzếnh, lòng của thi sĩ Lưu Trọng Lư lạnh như nước hồ thu vì em đã hững hờ trước mối tình si dại của thi nhân:

*Em có bao giờ nói với anh
Những câu tình tứ thuở ngày xanh
Khi thu rụng lá đêm hè vắng
Tiếng sáo ngàn xa vắng trước màn.*
.....
*Lòng anh như nước hồ thu lạnh
Quạnh quẽ đêm soi bóng nguyệt tà...
Ngày tháng anh mong chậm chậm lại
Hững hờ em mặc tháng ngày qua...
(Khi Thu Rụng Lá - Lưu Trọng Lư)*

Lang bạt kỳ hồ như thi sĩ Nguyễn Bính, không có đối tượng để buồn Thu, thế mà khi đến Xóm Ngoại Viên ở Huế, thi nhân cũng đã bộc lộ tâm tình:

*Buồn thu rơi nhẹ đôi tờ lá
Xóm vắng rêu xanh những lối hèn.
(Xóm Ngoại Viên - Nguyễn Bính)*

Khi đứng trên cầu Trường Tiền, dưới cơn mưa mùa Thu, lòng thi nhân bỗng thổn thức:

*Trường Tiền vắng ngắt người qua lại
Đập đá mênh mang bến nước đầy
Đò vắng khách chơi nằm bát úp
Thu về lại giờ gió heo may...
(Giời Mưa Ở Huế - Nguyễn Bính)*

Một buổi trưa mùa Thu, nhìn gió lùa trong lá, lòng thi nhân bỗng chùng xuống, nghĩ tới thân phận mình:

*Cỏ mấy bận xanh rồi lại tạ
Gió lùa thu trong lá bao lần...
Bạn trường những bóng phù vân
Xót thương mái tóc nay dần hết xanh.
(Trưa Nắng - Hồ Dzếnh)*

Đồng điệu với Hồ Dzếnh, Xuân Tâm nhìn buổi chiều mùa Thu mà lòng buồn man mác, hôn nhẹ lâng lâng:

*Ánh nắng ngày thu đã tắt dần
Hàng tùng không bóng. Rừng ngoài sân
Hồn êm nhẹ nhẹ giang đôi cánh
Bao phủ làng xa đến xóm gần.
(Chiều Về - Xuân Tâm)*

Đôi núi, lũng đèo là những cảnh tượng làm cho thi nhân gợi hứng. Nét đẹp của thiên nhiên là nét đẹp vạn thuở.

*Ngập ngừng mép núi quanh co
Lưng đeo quán dựng, mưa lò mái ngang...
Vi vu gió hút nẻo vàng
Một trời thu rộng mấy hàng cây cao.
(Đẹp Xưa - Huy Cận)*

Lá vàng mùa Thu lão đảo chao nghiêng trong không gian trước khi rơi xuống mặt đất. Nhưng “lá lòng” của thi nhân thì tan nát khi nhớ tới người yêu:

*Thu xa bằng gió, bằng mây
Không gian thở nhẹ, buồn vầy chìm chìm...
Lòng không ai cảm mà im
Không dung bỗng nhớ, không tìm bỗng mong
Nơi tôi còn ít lá lòng
Chiều nay rơi nốt vào trong lá rưng.
(Thu - Hồ Dzếnh)*

Chàng thi sĩ nhớ người yêu đã xa, chỉ còn biết làm thơ nhắn gửi để ngời ngoài niềm nhớ. Mùa Thu gợi cho thi nhân những nét nhạt nhoà của người yêu:

*Thu về, mùa đã nghe xa...
Hoàng hôn nhân thế phai nhoà nhớ thương*

*Riêng em tóc biếc, môi hường
Vui say bên nỗi đoạn trường là anh
Chiều đôi: cây tạ hồn xanh
Sương thê lãng đảng, hoa cành tả tơi.*
(Bài Hát Ru Em - Hồ Dzếnh)

Trong thi ca tiền chiến, có thể nói Hồ Dzếnh là thi sĩ của mùa Thu. Trời Thu, cảnh Thu gợi hứng cho thi nhân. Một miếng mây, một tiếng gió, một chiếc lá, một tiếng chim... cũng đủ làm cho thi nhân say đắm.

*Anh thấy gió một chiều thu xao động
Nghe mơ màng vịn nắng mái mây cao
Trời trở buồn, - ai hiểu nghĩa làm sao?
Mây lạc nẻo, tim nghe chùng thất vọng.*
(Giữ Gìn - Hồ Dzếnh)

Trời mùa Thu không nắng cũng gợi cho thi nhân nhớ lại mùa Thu đã qua. Nhớ ai? Hẳn là nhớ tới người yêu, một người con gái không tên nào đó.

*Trời không nắng, cũng không mưa
Chỉ hiu hiu rét cho vừa nhớ nhung
Chiều buồn như mối sầu chung
Lòng im nghe thoảng tơ trùng chốn xa.*
(Mùa Thu Năm Ngoái - Hồ Dzếnh)

Tiếng đàn nguyệt giữa đêm khuya mùa Thu làm dao động tâm tư thi nhân. Thi sĩ Xuân Diệu với thi tứ tuyệt vời đã diễn tả tiếng đàn nguyệt trong một đêm Thu như sau:

*Trăng nhập vào đây cung nguyệt lạnh
Trăng thương, trăng nhớ, hơi trăng ngân!
Đàn buồn, đàn lặng, ôi đàn chậm
Mỗi giọt rơi tàn như lệ ngân.*

*Mây vắng, trời trong, đêm thuỷ tinh
Lung linh bóng sáng bỗng rung mình
Vì nghe nương tử trong câu hát
Đã chết đêm Rằm theo nước xanh.*

*Thu lạnh, càng thêm nguyệt tỏ ngời
Đàn ghê như nước, lạnh, trời ơi!
Long lanh tiếng sỏi vang vang hận
Trăng nhớ Tâm Dương, nhạc nhớ người...*

*Bốn bề ánh nhạc: biển pha lê
Chiếc đảo hồn tôi rợn bốn bề...
Sương bạc làm thình, khuya nín thở
Nghe sâu âm nhạc đến sao Khuê.
(Nguyệt Cầm - Xuân Diệu)*

Tiếng vĩ cầm nào nuốt đạo trong một đêm Thu cũng đủ làm cho thi hào Paul Verlaine thổn thức làm bài thơ bất hủ “Chanson d'automne”.

*Les sanglots longs
Des violons
De l'automne
Blessent mon coeur
D'une lueur
Monotone.*

*Tout suffocant
Et blême quand
Sonne l'heure,
Je me souviens
Et je pleure.*

Et je m'en vais

*Au vent mauvais
Qui m'emporte
Decà, delà,
Pareil à la
Feuille morte...*
(Chanson d'automne - Paul Verlaine)

Nhạc thu

*Nhạc thu nước nở trâm trề
Ngân dài một điệu, nã nê lòng ta
Nghẹn ngào, mặt tái, lệ nhoà
Thu về gọi nhớ ngày qua khuất rồi
Hồn ta tựa chiếc lá rơi
Phiêu phiêu gió cuốn chuyển đời đó đây...*
(Tô Giang Tử chuyển dịch)

Mùa Thu không chỉ riêng gợi hứng cho thi nhân Việt-Nam, mà cho cả thi nhân của thế giới. Tùy theo thời đại, tùy theo hoàn cảnh, tùy theo lòng người... thi ca mùa Thu mang những sắc thái riêng biệt. Ở vào thời thịnh Đường, các thi hào, thi bá đã sáng tác những thi phẩm bất hủ về mùa Thu mà đến nay vẫn còn nhiều người thưởng thức.

Nói đến mùa Thu trong thi ca mà không nhắc đến thơ Đường là cả một sự thiếu sót lớn. Chúng ta hãy thưởng thức một số bài thơ tiêu biểu của thi nhân đời Đường để biết họ cảm hứng mùa Thu như thế nào.

Thu Phong Dẫn

*Hà xư thu phong chí
Tiêu tiêu tổng nhận quân
Triêu lai nhập đình thụ
Cô khách tối tiêu vãn.*
Lưu Vũ Tích

Bài Hát Gió Thu

Gió thổi mùa Thu tới

*Vi vu tiễn nhạn về
Cây sần lùa buổi sớm
Hồn lẻ khách nằm nghe.
Đào Mộng Nam dịch*

Thu Trùng

*Thiệt thiết ám song hạ
Yêu yêu thâm thảo lý
Thu thiên tư phụ tâm
Vũ dạ sâu nhân nhĩ.
Bạch Cư Dị*

Côn Trùng Mùa Thu

*Rỉ rả ngoài song tối
Kêu rên chốn cỏ bời
Đêm thu tình vợ nhớ
Mưa rớt buồn tai người.
Đào Mộng Nam dịch*

Trung Thu

*Nhàn ngâm thu cảnh ngoại
Vạn sự giác du du
Thử dạ nhược vô nguyệt
Nhất niên hư độ thu.
Tư Không Đồ*

Rằm Tháng Tám

*Rảnh rồi vịnh trời thu
Dòng đời trôi mịt mù
Đêm nay trăng nếu khuyết
Uổng phí một năm thu.
Đào Mộng Nam dịch*

Thu Phổ Ca

*Lục thủy tinh tổ nguyệt
Nguyệt minh bạch lộ phi
Lang thính thám lãng nữ
Nhất đạo dạ ca qui.*

Lý Bạch

Bến Thu Ca

*Nước biếc trắng trong vắt
Cò bay bông sáng lò
Chàng nghe nàng hái ấu
Lại ngỡ tiếng hoan ca.*

Đào Mộng Nam dịch

Thu Phổ Ca

*Bạch phát tam thiên trượng
Duyên sâu tự cá trường
Bất tri minh kính lý
Hà xứ đắc thu sương.*

Lý Bạch

Bến Thu Ca

*Tóc trắng ba ngàn trượng
Mối sâu dài thế sao?
Sương thu lòng chẳng rõ
Gương sáng vào đường nao.*

Đào Mộng Nam dịch

Trung Thu

*Thu cảnh kim tiêu bán
Thiên cao nguyệt bội minh
Nam lâu thùy yển thưởng
Tri túc tấu thanh thanh.*

Đỗ Phủ

Trung Thu

Trời thăm cảnh mang mang

Giữa thu trăng nạm vàng

Lâu nam ai mở tiệc

Tơ trúc nhạc vang vang.

Đào Mộng Nam dịch

Nói đến mùa Thu trong thi ca, phải tốn hàng ngàn trang giấy mới có thể nói hết được. Ở đây, người viết chỉ giới hạn trong một số thi ca Việt-Nam thời tiền chiến và một số Đường Thi. Khi có dịp, người viết sẽ trở lại với độc giả, hầu giới thiệu thêm những áng thi ca mùa Thu mà người yêu thơ không thể bỏ qua, chẳng hạn bốn câu thơ bất hủ của thi hào Paul Verlaine nói về nghệ thuật thi ca như sau:

C'est des beaux yeux derrière des voiles

C'est le grand jour tremblant de midi

C'est, par un ciel d'automne attiédi

Le bleu fouillis des claires étoiles!

(Art Poétique - Verlaine)

(Đức Phó, 25-06-1989)

VĨNH LIÊM